תנ״ך · אחרונים · מצודת ציון · נביאים

מצודת ציון על שמואל ב

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת ציון על שמואל ב

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-ציון-על-שמואל-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 8
פרק ה 9
פרק ו 10
פרק ז 12
פרק ח 13
פרק ט 14
פרק י 15
פרק יא 15
פרק יב 17
פרק יג 18
פרק יד 20
פרק טו 21
פרק טז 23
פרק יז 24
פרק יח 25
פרק יט 27
פרק כ 30
פרק כא 31
פרק כב 33
פרק כג 37
פרק כד 38

פרק א

פסוק ב
ואדמה. עפר:

פסוק ג
אי מזה. איה המקום שתאמר מזה אני בא:
נמלטתי. ענין השמטה והצלה:

פסוק ו
נקרא נקריתי. מלשון מקרה:
נשען. נסמך:
ובעלי הפרשים. הם הרגילים הרבה ברכיבה:
הדביקוהו. רצה לומר באו קרוב לו:

פסוק ט
השבץ. חולי הרתת, כן תרגם יונתן:

פסוק י
הנזר. העטרה:
ואצעדה. שם העדי שעל הזרוע, וכן (במדבר לא נ): אצעדה וצמיד:

פסוק טו
פגע. ענין מכת מות, כמו (שמואל א כב יח): ופגע בכהנים:

פסוק טז
ענה. העיד כמו (שמות כ יג): לא תענה:

פסוק יט
הצבי. ארץ ישראל קרויה ארץ צבי, כמו שכתוב (יחזקאל כ ו): צבי היא לכל הארצות, והוא ענין פאר וחמוד, כמו (ישעיהו כח ה) לעטרת צבי. וההי"א של הצבי, היא הי"א הקריאה, כמו (ירמיהו ב לא): הדור אתם ראו:
במותיך. ענינו מקומות גבוהים והרים, כמו (דברים לב יג): ירכיבהו על במתי ארץ:

פסוק כ
תעלזנה. אף הוא ענין שמחה, כמו (תהלים צו ב): יעלוז שדי. וכפל הדבר במלות שונות כדרך המקונן:

פסוק כא
הרי בגלבוע. כמו הרים בגלבוע:
נגעל. ענין מאוס ותעוב, כמו (ויקרא כו ל): וגעלה נפשי:
מגן. הוא כעין מלבוש עשוי מעור שלוק, ומשוח בשמן להחליק מעליו מכת חרב וחנית, ולובשים אותו במלחמה להגן:

פסוק כב
נשוג. כמו נסוג בסמ"ך, וענינו החזרה לאחור, כמו (ישעיהו נט יג): ונסוג מאחר אלהינו:

פסוק כג
והנעימים. ענין אהוב וחביב וערב, כמו (משלי ב י): ודעת לנפשך ינעם:
נפרדו. מלשון פרוד ופרישה:

פסוק כד
אל שאול בכינה. מלשון בכי:
שני. תולעת שני, והוא צמר צבוע אדום:
עדנים. כל דבר המפנק, בין מאכלים טובים, בין מלבושי פאר וכדומה, יקראו עדן, וכן (משלי כט יז): ויתן מעדנים לנפשך:
עדי. ענין קשוט, כמו (ירמיהו ד ל): תעדי עדי זהב:

פסוק כו
צר. מלשון צרה ודאגה:
אחי. חביב כאח:
נפלאתה. ענינו דבר אשר תקשה השגתו ותמוה, כמו (שמות טו יא): עשה פלא:

פרק ב

פסוק א
אנה. לאיזה מקום, כמו (דברים א כח): אנה אנחנו עולים:

פסוק ו
ואמת. ענינו כמו חסד, וכן (לקמן טו כ): והשב וגו' חסד ואמת:

פסוק יג
ויפגשום. פגעו אלה באלה:
ברכת. הוא מקום הבנוי באבנים ובסיד, ושם מתכנסים המים, וכן (ישעיהו לו ב): הברכה העליונה:

פסוק טז
ויחזיקו. אחזו בכח:

חלקת הצורים. רוצה לומר מישור שנלחמו בה בחדודי חרב, כי חלקת הוא ענין מישור, כמו (בראשית לג יט): חלקת השדה, והצורים הוא ענין חדוד, כמו (תהלים פט מד): אף תשיב צור חרבו:

פסוק יח
הצבים. מלשון צב, בלשון רבים:

פסוק כא
חלצתו. כן יקרא המלבוש, וכן (שופטים יד יט): ויקח את חליצותם:

ולא אבה. ולא רצה:

פסוק כג
תחתיו. במקומו:

פסוק כד
באה. שקעה, כמו (בראשית כח יא): כי בא השמש:

פסוק כה
לאגודה אחת. רוצה לומר לקבוצה אחת, כמו (עמוס ט ו): ואגודתו על ארץ יסדה:

גבעה. הר:

פסוק כו
הלנצח. הלעולם:

ועד מתי. עד איזה זמן:

פסוק כז
לולא. אם לא:

נעלה. ענין סלוק, כמו (במדבר ט כא): ונעלה הענן:

פסוק כט
בערבה. במישור:

הבתרון. שם מחוז:

פסוק ל
ויפקדו. נחסרו, כמו (שם לא מט): ולא נפקד ממנו איש:

פסוק לא
מתו. כמו ומתו, ומוסב על הכו וגו', לומר הכו מבנימין וגו' ומתו:

פסוק לב
בית לחם. בבית לחם:

ויאור. מלשון אור:

פרק ג

פסוק א
ודלים. חלושים, כמו (בראשית מא יט): דלות ורעות:

פסוק ג
ומשנהו. מלשון שנים:

פסוק ז
באתה. מלשון ביאה ובעילה:

פסוק ח
אחיו. קרוביו:

מרעהו. אוהביו:

המציתיך. ענין הזמנה ומסירה, כמו (ויקרא ט יג): ואת העולה המציאו אליו:

ותפקוד. ענין זכרון:

פסוק י
ולהקים. להעמיד:

פסוק יב
תחתיו. במקומו:

להסב. לסבב:

פסוק יד
ארשתי. מלשון ארוסה, וכן (דברים כ ז): אשר ארש אשה:

פסוק יח
הושיע. כמו אושיע, ה"א במקום אל"ף, כמו (יחזקאל יא ז): ואתכם הוציא, ומשפטו: אוציא:

פסוק כ
משתה. כל סעודה קרויה על שם המשתה, כמו (אסתר ז ח): אל בית משתה היין:

פסוק כא
תאוה. ענין חפץ ורצון:

פסוק כו
הסרה. מין קוצים, כמו (קהלת ז ו): כקול הסירים:

פסוק כז
בשלי. ענין שגגה ושכחה, כמו (לקמן ו ז): על השל, וכן (רות ב טז): גם של תשלו:

פסוק כט
יחולו. יחנו וישכנו, כמו (ירמיהו ל כג): על ראש רשעים יחול:

זב. חולי שנוטף מאמתו כעין זרע:

בפלך. ענין משענת ומטה, ודומה לו (משלי לא יט): וכפיה תמכו פלך, והוא המטה שטוות בו הנשים:

פסוק ל
לאבנר. את אבנר, כמו (שמות כז ג): לכל כליו, ומשפטו: את כל כליו:

פסוק לב
אל קבר. כמו על קבר:

פסוק לג
נבל. אדם פחות המעלה:

פסוק לד
אסורות. קשורות:

לנחשתים. שלשלאות נחושת, אוסרים בהם רגלי השבוים:

פסוק לה
להברות. להאכילו סעודה מועטת, כמו (לקמן יג ו): ואברה מידה:

מאומה. שום דבר:

פסוק לט
רך. רצה לומר רך הלבב מלהתגרות עם מי:

קשים. הוא חלוף הרך:

פרק ד

פסוק א
וירפו. מלשון רפיון, והוא ענין יאוש:

פסוק ב
בן שאול. כמו לבן שאול, ותחסר הלמ"ד:

פסוק ד
נכה רגלים. שבור רגלים, כמו (מלכים ב כג כט): פרעה נכה:
אמנתו. המגדלת אותו, כמו (אסתר ב ז): ויהי אומן את הדסה:
ותנוס. וברחה:
בחפזה. ענין מהירות, כמו (שמואל א כג כו): ויהי דוד נחפז ללכת:
ויפסח. נעשה חגר:

פסוק ה
כחם היום. כאשר נתחמם השמש, והוא בחצות היום:
הצהרים. עת התחזק מאור היום, והוא מלשון (בראשית ו טז): צוהר תעשה לתיבה:

פסוק ו
והנה. כמו והמה:

פסוק יא
ובערתי. ענין הפנוי והסרה, כמו (דברים כו יג): בערתי הקדש:

פסוק יב
ויקצצו. כרתו, כמו (תהלים מו י): וקצץ חנית:
על הברכה. אצל מקום כניסת המים, כמו (לעיל ב יג): ברכת גבעון:

פרק ה

פסוק א
עצמך. מלשון עצם:

פסוק ב
לך. עליך:

פסוק ו
היבוסי. שם אומה, ישבו במחוז בפני עצמו בירושלים:
הנה. להמקום הזה:

פסוק ז
מצודת. ענינו מבצר חזק, כמו (ירמיהו מח מא): והמצודות נתפשה:

פסוק ח
בצנור. שם המגדל:

פסוק ט
וביתה. מבפנים:

פסוק יא
וחרשי. אומנים, כמו (שמות לה לה): חרש וחושב:
קיר. כותל:

פסוק יב
נשא. ענין הרמה:

פסוק יח
וינטשו. והתפשטו, כמו (שופטים טו ט): וינטשו בלחי:

פסוק כ
בבעל. במישור, כמו (יהושע יג ה): מבעל גד:
פרץ. מלשון פרצה ושבר:

פסוק כא
וישאם. ושרפם, כמו (נחום א ה): ותשא הארץ מפניו, ובמשנה (ראש השנה פרק ב משנה ב): משיאין משואות:

פסוק כג
הסב. מלשון סבוב:
בכאים. אילנות שגדלים בהם תותים וכן (תהלים פד ז): בעמק הבכא:

פסוק כד
צעדה. מלשון צעד ופסיעה:
תחרץ. תנענע ממקומך להלחם, כמו (שמות יא ז): לא יחרץ כלב לשונו, ופירושו: לא נעה לשונו לנבוח:

פרק ו

פסוק ב
מבעלי. היא קרית יערים, וכמו שכתוב (יהושע טו ט): בעלה היא קרית יערים:

פסוק ג
אל עגלה. על עגלה:

פסוק ה
משחקים. שמחים:

ובכנרות ובנבלים ובתפים. שמות כלי שיר:
ובמנענעים. הוא מכלי הנגון, יעורר האדם להניע גופו ולרקד:
ובצלצלים. הם שני כלי נחושת, ומקישין זה בזה ומשמיעים קול גדול, ובמשנה (תמיד פרק ז משנה ג): הקיש בן ארזא בצלצל, וכן (תהלים קנ ה): בצלצלי שמע:

פסוק ו
נכון. שם מקום ובדברי הימים (יג ט) אמר: כידון, והיא היא, ובשתי השמות נקראה (ראה סוטה לה ב):
שמטו. ענין הזזה מן המקום, כמו (מלכים ב ט לג): ויאמר שמטוה:

פסוק ז
השל. ענין שכחה ושגגה, וכן (לעיל ג כז): לדבר אתו בשלי:

פסוק ח
פרץ. ענין שבר:

פסוק י
על עיר דוד. אל עיר דוד:
הגתי. היה מתגורר בגת, אבל היה לוי ומן השוערים, כמו שנאמר בדברי הימים (טו כד):

פסוק יא
וישב. ענין עכבה:

פסוק יג
צעדו. פסעו והלכו:
ומריא. שור פטם, וכן (מלכים א א ט): צאן ובקר ומריא:

פסוק יד
מכרכר. ענין רקידה של שמחה, ודוגמתו (ישעיהו סו כ): בפרדים ובכרכרות:
בכל עוז. בכל כח:

פסוק טז
נשקפה. ענין הבטה, כמו (בראשית כו ח): וישקף אבימלך:
בעד החלון. דרך החלון וכן (מלכים ב א ב): בעד השבכה:
מפזז. גם הוא ענין רקוד, ומשונה ממנה קצת, ויתכן שהוא ענין מהירות הרקוד, ודוגמתו (שבת פח א): עמא פזיזא:

פסוק יז
ויציגו. העמידו, כמו (בראשית ל לח): ויצג את המקלות:

אשר נטה. אשר פרש:

פסוק יט
המון. עם רב:

חלת. לחם השלם תקרא חלה:

ואשפר. רוצה לומר מנה יפה בשר, והוא מלשון (בראשית מט כא): הנותן אמרי שפר:

ואשישה. שם כלי ישימו בה היין, כמו (שיר השירים ב ה) סמכוני באשישות ורוצה לומר הכלי עם היין:

פסוק כ
אמהות. שפחות:

הרקים. אנשים הרקים מכל מעלה:

פסוק כא
נגיד. שליט ומושל:

ושחקתי. ושמחתי:

פסוק כב
ונקלותי. מלשון קלות:

פרק ז

פסוק א
הניח. מלשון מנוחה:

פסוק ב
היריעה. וילון:

פסוק ח
הנוה. גדרות הצאן, כמו (ישעיהו סה י): והיה השרון לנוה צאן:

פסוק י
ירגז. ענין תנועה ממקום המונח, וכן (שמואל א כח טו): למה הרגזתני:

לענותו. מלשון עינוי:

פסוק יד
בהעותו. מלשון עון:

והוכחתיו. ענין מוסר ההכאה, כמו (חבקוק א יב): וצור להוכיח יסדתו:

בשבט. בשרביט:

ובנגעי. רצה לומר בהכאה, וכפל הדבר במלות שונות:

פסוק טז
ונאמן. ענין קיום, כמו (ישעיהו כב כג): יתד במקום נאמן:

פסוק יז
החזיון. ענין ראיה, כמו (שמות יח כא): ואתה תחזה, ורוצה לומר ראיית הנבואה:

פסוק יח
הלום. הנה, כמו (שם ג ה): אל תקרב הלום:

פסוק יט
תורת. ענין תואר ותכונה, וכן אמר כזה בדברי הימים (א יז יז) וראיתני כתור האדם המעלה, וקרוב לענין זה (שיר השירים א י): נאוו לחייך בתורים, ורוצה לומר הפנינים המסודרים בתואר ובתכונה יפה:
האדם. רצה לומר האדם המיוחד והמעולה:

פסוק כ
ידעת. ענין אהבה ורחמים, כמו (עמוס ג ב): רק אתכם ידעתי:

פסוק כג
הלכו אלהים. לפי שבכל מקום נאמר אלהים בלשון רבים, אמר גם הלכו בלשון רבים, לזווג המלות, וכן (שמואל א ד ח): האלהים האדירים האלה, וכמוהו רבים:
ממצרים גוים ואלהיו. המ"ם של ממצרים תשמש על גוים ועל ואלהיו, וכאלו אמר ממצרים מגוים ומאלהיו:

פסוק כז
מצא. ענין הזמנה, וכן (ויקרא ט יג): ואת העולה המציאו:

פסוק כט
הואיל. רצה וחפץ, כמו (שמות ב כא): ויואל משה:

פרק ח

פסוק א
מתג. הוא כעין רסן עשויה להנהיג בה הבהמה, כמו (משלי כו ג) מתג לחמור:
האמה אמת הזרוע, וכן (דברים ג יא): באמת איש:

פסוק ב
ומלא החבל. מדת חבל שלם:

פסוק ג
להשיב. מלשון השבה:
ידו. מקומו:

פסוק ד
פרשים. הם רוכבי הסוסים הרגילים בזה:
ויעקר. הסיר העיקר, והם הרגלים, שהם העיקר בבהמה, וכן (יהושע יא ו): סוסיהם תעקר:
רכב. הם מארבעה סוסים:

פסוק ו
נציבים. פקידים וממונים:

פסוק ז
שלטי. כעין מגן:
אל עבדי. על עבדי:

פסוק יא
כבש. ענין לכידה:

פסוק יז
ושריה. ובדברי הימים (א יח טז) קראו שושא, ולמטה (לעיל כ כה) קראו שוא, ובשלש השמות היה נקרא, והוא כלל גדול בנביאים בכל מקום שנאמר פעם כן ופעם כן:

פסוק יח
כהנים. רוצה לומר ראשים ושרים:

פרק ט

פסוק א
הכי. כי משמש במקום אם:

פסוק ג
האפס. האין, וכן (בראשית מז טו): אפס כסף:
נכה. ענין שבירה, וכן (מלכים ב כג כט): פרעה נכה:

פסוק ד
איפה. איה פה:
בית מכיר. בבית מכיר, ותחסר ביי"ת השמוש, וכמוהו הרבה:

בלו דבר. שם מקום, 'לו דבר':

פסוק ט
נער. המשרת נקרא נער, על שם שדרך הנער לשרת את הזקן:

פסוק יג
פסח. חגר:

פרק י

פסוק ג
ולרגלה. מלשון מרגל ומחפש:

ולהפכה. תרגם יונתן: ולבדקה, כי הבודק דבר מה, מהפכה מצד אל צד:

פסוק ד
מדויהם. מלבושיהם, כמו (שמואל א יז לח): וילבש שאול וגו' מדיו:

שתותיהם. הם העגבות, שהיא בחצי המלבוש, ודוגמתו (ישעיהו כ ד): חשופי שת:

פסוק ה
יצמח. 'יגדל':

פסוק ו
נבאשו. נמאסו כדבר הנבאש:

ואיש טוב. אנשי איש טוב, והוא שם אדון הארץ, וכן (שופטים יא ג): וישב בארץ טוב:

פסוק ז
הגבורים. כמו והגבורים:

פסוק טז
חילם. שם מקום:

פסוק יז
חלאמה. לחילם:

פסוק יט
וישלימו. עשו שלום:

פרק יא

פסוק א
לתשובת. מלשון השבה:

ויצורו. מלשון מצור:

פסוק ד
מתקדשת. רוצה לומר מטהרת:

פסוק ח
משאת. מנת ארוחה וסעודה, וכן (בראשית מג לד): וישא משאות מאת פניו:

פסוק יב
בזה. במקום הזה:

פסוק טו
הבו. הזמינו ותנו, כמו (רות ג טו): הבי המטפחת:

פסוק טז
אל העיר. את העיר:

פסוק כ
יורו. ישליכו, כמו (שמות טו ד): ירה בים:

פסוק כא
ירובשת. הוא ירובעל, וכאשר 'בעל' גם 'בושת' המה כנויי עבודה זרה:

פלח. כן נקרא אבן הרחים, כמו (איוב מא טז): כפלח תחתית:

רכב. הוא האבן העליונה מהרחים, כמו (דברים כד ו): לא יחבול רחים ורכב:

בתבץ. שם מקום:

פסוק כב
המלאך. השליח:

פסוק כד
ויורו המורים. ענין השלכה:

פסוק כה
כזה. כמו זה המספר:

והרסה. ענין נתיצה ושבירה:

פסוק כז
ויאספה. הכניסה, כמו (שופטים יט טו): ואין איש מאסף אותם:

פרק יב

פסוק א
ראש. עני ודל, כמו (משלי י ד): ראש עשה כף רמיה:

פסוק ג
אין כל. לא כלום:

ויחיה. ענין הספקת הצורך, כמו (בראשית מה ה): למחיה שלחני:

פסוק ד
הלך. ההולך בדרך:

לאורח. הוא ההלך שאמר, והוא האיש הבא אליו אשר יאמר, וליופי המליצה אמר במלות שונות:

פסוק ו
עקב. בעבור, כמו (דברים ז יב): עקב תשמעון:

פסוק ח
כהנה. כמו שיש לך:

פסוק יא
מקים. מעמיד:

פסוק יג
העביר. הסיר ומחל:

פסוק יד
אפס. הוא כענין רק, כמו (במדבר כג יג): אפס קצהו:

נאץ נאצת. ענין כעס ובזיון, כמו (נחמיה ט יח): ויעשו נאצות גדולות:

פסוק טו
ויגוף. היא מכת החולי:

ויאנש. ענין כבדות החולי, כמו (מיכה א ט): אנושה מכותיה:

פסוק יז
ברה. היא אכילה מועטת, כמו (לעיל ג לה): להברות את דוד:

פסוק יט
מתלחשים. מדברים בלחש ובחשאי:

ויבן. מלשון הבנה:

פסוק כ
ויסך. משח בשמן:
ויחלף. ענין תמורה:

פסוק כג
האוכל. מלשון יכולת:

פסוק כה
ידידיה. רוצה לומר אהוב לה', כי ידיד הוא ענין אהבה:

פסוק כח
וחנה. מלשון חניה:

פסוק לא
במגרה. כלי מלא פגימות עשויה לכרות העצים, ועל כי דרכה לכרות בגרירה, קרויה מגרה, וכן (מלכים א ז ט): מגוררות במגרה:
ובחריצי הברזל. כלי ברזל מלאה חריצים עשויה לדוש בה, כמו שכתוב (ישעיהו כח כז): כי לא בחרוץ יודש קצח:
ובמגזרות. הם הגרזנים שמבקעים בהם העצים, והוא מתהפך, כמו כבש כשב:
במלבן. מלשון לבנים:

פרק יג

פסוק ב
ויצר. מלשון צרה ודאוה:
להתחלות. מלשון חולי:
ויפלא. ענין מכוסה ומניעה, וכן (דברים יז ח): כי יפלא ממך דבר:
מאומה. שום דבר:

פסוק ג
רע. חבר ואוהב:

פסוק ד
דל. כחוש ורזה, כמו (בראשית מא יט): דלות ורעות:

פסוק ה
והתחל. מלשון חולי:
לראותך. לבקר אותך, כמו (שמואל א יט טו): לראות את דוד:

ותברני הבריה. ענין אכילה מועטת, כמו (לעיל יב יז): ולא ברה אתם:

פסוק ו

ותלבב לביבות. תרגם יונתן ותחלוט חליטתא. בדברי רבותינו ז"ל (פסחים ו): חלוט של בעלי בתים והמה נקראים על שם המעשה ששולקין אותם ברותחין:

ואברה. ואוכל מעט:

פסוק ח

הבצק. העיסה, ואמר כן על שם סופו, כי אחר הלישה נקרא בצק, וכן (ישעיהו מד יט):

אפיתי על גחליו לחם:

ותלבב. וחלטה:

פסוק ט

המשרת. תרגום של מחבת, היא מסריתא:

ותצוק. מלשון יציקה:

מעלי. מאצלי:

פסוק יב

תעננִי. מלשון עינוי:

הנבלה. דבר גנאי וכעור:

פסוק יג

אנה. להיכן:

הנבלים. הפחותים ושפלים:

פסוק טז

אודות. עסק:

פסוק יז

ונעול. סגור במנעול:

פסוק יח

פסים. מרוקמת ברוחב פס יד, וכן (בראשית לז ג): ועשה לו כתונת פסים:

פסוק כ

האמינון. דרך המדברים להוסיף אותיות להקטין הדבר, וכן (דברים לב י): יצרנהו כאישון עינו, הנקרא כן על שם האיש הקטן הנראה בעין:

החרישי. ענין שתיקה:

תשיתי. תשימי:

ושוממה. הוי"ו יתירה, וכן (תהלים עו ז): ורכב וסוס:

פסוק כג
לשנתים ימים. לשתי שנים:

גוזזים. את הצאן:

עם אפרים. סמוך לנחלת אפרים, כמו (בראשית כה יא): עם באר לחי ראי:

פסוק כה
ויפרץ. ענין הפתוי ברבוי דברים, והוא הפוך מן (שם יט ג): ויפצר בם:

פסוק כט
פרדו. הוא הבא מן הסוס והחמור:

פסוק לד
הצופה. הוא העומד במקום גבוה להביט למרחוק:

פסוק לט
ותכל דוד. תחסר מלת נפש, ולזה אמר בלשון נקבה, שעל הנפש ידבר, כאלו אמר ותכל נפש דוד:

פרק יד

פסוק ב
תסוכי. תמשחי:

פסוק ה
אבל. באמת, כמו (שם מב כא): אבל אשמים אנחנו:

פסוק ו
וינצו. ענין מריבה, כמו (שמות ב יג): שני אנשים עברים נצים:

פסוק ט
וכסאו. רוצה לומר המלכות:

פסוק יא
מהרבת. ענין גדולה וחשיבות, כמו (אסתר א ח): על כל רב ביתו:

גואל הדם. קרוב הנרצח הרוצה לנקום נקמת דמו, נקרא גואל הדם, שהוא כאלו נחשב לדם לגאולה:

משערת בנך. אמר דרך הפלגה, כדרך שאומרים הבריות:

פסוק יג
כאשם. ענין שגגה:

פסוק יד
הנגרים. ענין הזלה ונטיפה, כמו (מיכה א ד): כמים מוגרים במורד:

פסוק יח
תכחדי. ענין העלמה, כמו (תהלים סט ו): ואשמותי ממך לא נכחדו:

פסוק יט
אש. הוא כמו יש, וכן (מיכה ו י): עוד האש בית רשע:
להמין ולהשמיל. מלשון ימין ושמאל:

פסוק כ
פני הדבר. תחילת הדבר:

פסוק כו
ימים. שנה:
באבן המלך. במשקל המלך, כמו (דברים כה יג): לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן על שם שדרכה להיות מאבן:

פסוק ל
חלקת. אחוזת שדה, כמו (בראשית לג יט): ויקן את חלקת השדה:
אל ידי. אל מקומי:
והציתוה. מלשון הצתה והבערה:

פרק טו

פסוק א
ויעש. ענין אסיפה וקנין, כמו (שם יב ה): הנפש אשר עשו בחרן:
מרכבה. עגלה לרכוב בו:

פסוק ב
ריב. משפט:
אי מזה. איזה העיר שתאמר מזה אני:

פסוק ג
ונכוחים. צודקים שראוי להתוכח בהם, כמו (משלי כד כו): משיב דברים נכוחים:

פסוק ד
ועלי. כמו ואלי:

פסוק יא
קרואים. מזומנים, וכן (שמואל א ט יג): ואחרי כן יאכלו הקרואים:

פסוק יב
הקשר. המרד, על שם שבעלי המרד יתקשרו באגודה אחת, וכן (שם כב ח): כי קשרתם כולכם:

אמיץ. חזק:

פסוק יד
פליטה. הצלה, כמו (לקמן כב ב): ומפלטי לי:

והדיח. מלשון דחיה:

פסוק יז
ברגליו. עם מהלכו ואחריו, כמו (שופטים ח ה): לעם אשר ברגלי:

פסוק יח
הכרתי והפלתי. תרגם יונתן: קשתיא וקלעיא:

הגתים. האנשים שהתגוררו בגת בעוד שהיה דוד שם:

ברגלו. עם מהלכו:

על פני. לפני:

פסוק יט
גולה. ענין טלטול ונוע, ואם הוא בלא שבי, וכן (דברי הימים א ח ו): ויגלום אל מנחת:

פסוק כ
אחיך. רעיך הבאים אתך:

ואמת. הוא כענין חסד:

פסוק כד
ויציקו. ענין העמדה, כמו (שמואל א ב ח): כי לה' מצוקי ארץ, ורוצה לומר היסודות והעמודים שהארץ עומדת עליהם, והוא כמו ויציגו, כי אותיות גיכ"ק מתחלף:

פסוק כה
נוהו. מדורו:

פסוק כח
מתמהמה. מתעכב, כמו (תהלים קיט ס): חשתי ולא התמהמהתי:

בערבות. מלשון ערבה ומישור:

פסוק ל
חפוי. מכוסה:

יחף. בלי מנעלים:

פסוק לא
בקושרים. בין אגודת המורדים:

סכל. ענין טפשות:

פסוק לב
הארכי. שם מקום:

פסוק לד
ואני ואני. הוי"ן נוספות בשניהם:

פסוק לז
רעה. חבר, ועל כי ישב עמו בתמידות, קראו רעה:

פרק טז

פסוק א
וצמד. זוג, על שם שהולכים צמודים וחבורים יחד, והוא מלשון (במדבר יט טו): צמיד פתיל:

חבושים. חגורים באוכף לרכוב בהם, כמו (בראשית כב ג): ויחבוש את חמורו:

מאה צמוקים. מאה אשכלות ענבים יבשים:

ומאה קיץ. מאה לטרין תאנים יבשים:

ונבל. ונאד:

פסוק ה
ומקלל. ענין דברי קלון וחרפה, וכן (שמואל א ג יג): כי מקללים להם בניו:

פסוק יב
אולי. הלואי, כמו (ישעיהו לז ד): אולי ישמע:

פסוק יג
בצלע. בעבר ובצד, כמו (שמות כז כו): צלע המשכן:

לעומתו. נגדו:

ועפר. זרק עפר, ולתוספת ביאור אמר בעפר, וכן (תהלים פ:י): ותשרש שרשיה:

פסוק יד
וינפש. ענין מנוחה ומרגוע המשיב את הנפש, כמו (שמות לא יז): שבת וינפש:

פסוק כ
הבו. הזמינו, כמו (בראשית יא ז): הבה נרדה:

פסוק כא
נבאשת. ענין תיעוב ומאוס, כדבר הנבאש:

פרק יז

פסוק ב
ורפה ידים. ענין מורך לב ויאוש:

פסוק ד
ויישר. מלשון יושר, רוצה לומר הוטב בעיניו:

פסוק ו
אם אין. אם לאו:

פסוק ח
שכול. מי שבניו אבודים קרוי שכול, כמו (שם מג יד): כאשר שכלתי שכלתי:

פסוק ט
הפחתים. בורות וחפירות, כמו (לקמן יח יז): אל הפחת הגדול:
מגפה. רצה לומר מכת חרב:

פסוק יא
ופניך. אתה בעצמך:
בקרב. במלחמה, כמו (תהלים קמד א): המלמד ידי לקרב:

פסוק יב
ונחנו. מלשון חניה:

פסוק יג
יאסף. יכנס:
והשיאו. והגביהו:
וסחבנו. ענין גרירה והמשכה, כמו (ירמיהו כב יח): סחוב והשלך:
הנחל. העמק:
צרור. חתיכת עפר גסה, כמו (עמוס ט ט): ולא יפול צרור ארץ:

פסוק יד
להפר. לבטל:

פסוק טז
יבולע. ענין השחתה, כמו (לקמן כ יט): למה תבלע נחלת ה':

פסוק יט
המסך. וילון, כמו (שמות כו לו): ועשית מסך:
ותשטח. ופרשה, כמו (יחזקאל כו יד): משטח חרמים:
הרפות. חטים כתושים ונקלפים, כמו (משלי כז כב): בתוך הרפות בעלי, והוא מלשון רפיון, כי נרפו ונקלפו מקליפותיהם:

פסוק כ
מיכל המים. ענינו פלג המים, ואין לו חבר:

פסוק כב
נעדר. נחסר, כמו (ישעיהו מ כו): איש לא נעדר:

פסוק כג
ויחבוש. חגר האוכף:

פסוק כח
משכב. מצעות לשכב עליהם:
וספות. מזרקים, כמו (שמות יב כב): בדם אשר בסף:
וכלי יוצר. כלים מיוצר חרס:
וקלי. קמח משבלים צלוים:
ופול ועדשים. הם מיני קטניות:
וקלי. הוא קמח מקטניות צלוים:

פסוק כט
ושפות בקר. גבינות העשויות מחלב הבקר, ועל כי נעשית על ידי עשוי וכתישה, נקראו שפות, והוא מלשון (איוב לב כא): ושופו עצמותיו:

פרק יח

פסוק א
ויפקוד. מנה אותם:

פסוק ג
נס ננוס. נברח:

פסוק ד
אל יד. אל מקום:

פסוק ה
לאט. ענין נחת, כמו (בראשית לג יד): אתנהלה לאטי:

פסוק ח
וירב. מלשון רבוי:

פסוק ט
ויקרא. מלשון מקרה:

שובך. כמו סובך בסמ"ך, והוא ענין ענף, כמו (שם כב יג): בסבך בקרניו ויקרא כן על שם שנאחזים ומסובכים זה בזה:

האלה. שם אילן מה:

פסוק יא
עשרה כסף. תרגם יונתן: עסר סלעין דכסף:

פסוק יב
ולו אנכי. ואם אנכי, וכן (שופטים ח יט): לו החייתם אותם:

פסוק יג
או עשיתי. אם עשיתי:

יכחד. ענין העלמה:

מנגד. מרחוק:

פסוק יד
כן. ענין טוב ונכון, כמו (שם יב ו): ולא יכין לדבר כן:

אוחילה. אבקש, כמו (מלכים ב ה ג): אחלי אדוני:

שבטים. שרביטים:

ויתקעם. ותחבם:

בלב האלה. באמצעית האלה, ועל כי הלב הוא באמצע הגוף, הושאל המלה ההיא לכל מצוע, וכן (דברים ד יא): עד לב השמים:

פסוק טו
כלי יואב. כלי זיינו:

פסוק טז
חשך. מנע, כמו (בראשית כב טז): ולא חשכת:

פסוק יז
הפחת. בור וחפירה:

גל. תל גדול:

פסוק יח
מצבת. מלשון מצבה, רוצה לומר בנין גבוה:

יד אבשלום. מקום אבשלום:

פסוק יט
ארוצה. ענין מהירות ההליכה:

פסוק כב
ויהי מה. רצה לומר יהיה מה שיהיה, ודוגמתו (איוב יג יג): ויעבור עלי מה, ופירושו יעבור מה שיעבור:

פסוק כג
הככר. המישור, והוא ככר הירדן:

פסוק כח
סגר. מסר, כמו (עמוס א ו): להסגיר לאדום:

פסוק כט
ההמון. העם הרב:

פסוק ל
סוב. מלשון סבוב והפנה:

כה. הנה:

פרק יט

פסוק א
וירגז. ויחרד:

עלית. מלשון עלה:

וכה. וכן:

פסוק ה
לאט. עטף וכסה, כמו (מלכים א יט יג): וילט פניו באדרתו:

פסוק ז
לו אבשלום. אם אבשלום, כמו (שופטים ח יט): לוא החייתם:

פסוק ח
ילין. מלשון לינה:

פסוק י
נדון. מלשון דין וויכוח:

פסוק יא
מחרישים. שותקים:

פסוק יד
תמרו. כמו תאמרו באל"ף:

פסוק יח
וצלחו. ועברו, ודוגמתו (שם יד ו): ותצלח עליו רוח ה':

פסוק יט
העברה. רוצה לומר ספינה שעוברים בה רוחב המים:

לעביר. כמו להעביר:

פסוק כ
העוה. מלשון עון:

פסוק כב
התחת. האם במקום:

קלל. מלשון קלות ובזיון:

פסוק כג
לשטן. למקטרג:

פסוק כה
בן שאול. אף בן הבן יקרא בן:

עשה. תקן, וכן (בראשית יח ז): וימהר לעשות אותו:

שפמו. שער שעל השפה, וכן (ויקרא יג מה): ועל שפם יעטה:

פסוק כז
רמני. מלשון רמאות:

אחבשה. ענין תקון האוכף:

לי. לצרכי:

פסח. חגר:

פסוק כח
וירגל. ענין רכילות ולשון הרע, כמו (תהלים טו ג): לא רגל על לשונו:

פסוק כט
אנשי מות. רצה לומר חייבי מיתה:

ותשת. ותשם:

פסוק ל
השדה. הוא כולל כל הנחלה:

פסוק לא
אחרי. הוא כענין הואיל, כמו (יחזקאל כ לט): ואחר אם אינכם שומעים:

פסוק לב
את המלך. עם המלך:

לשלחו. ענין לויה:

פסוק לג
כלכל. ענין ספוק המזון, כמו (בראשית מה יא): וכלכלתי אותך:

פסוק לה
כמה. מהו המספר:

פסוק לו
שרים ושרות. משוררים ומשוררות:

פסוק לז
יגמלני. ענין השבת הטובה:

פסוק מג
על איש ישראל. אל איש ישראל:

נשאת נשא. ענין תשורה ומתן, כמו (אסתר ב י): ויתן משאת כיד המלך:

פסוק מד
ידות. חלקים:

הקלתני. מלשון קלות ובזיון:

ויקש. מלשון קשה:

פרק כ

פסוק א
נקרא. מלשון מקרה:
בליעל. בלי עול שמים, רוצה לומר רשע:
נחלה. הוא חלק, וכפל הדבר במלות שונות:

פסוק ב
ויעל. ענין סלוק, כמו (במדבר ט כא): ונעלה הענן:

פסוק ג
ויכלכלם. הספיק מזונם:
צרורות. קשורות, כמו (בראשית מב לה): צרורות כספיהם:

פסוק ד
הזעק. אסוף בקול זעקה:

פסוק ה
ויחר. מלשון איחור ועכוב:
המועד. הזמן:
יעדו. ענין קביעות, כמו (מיכה ו ט): שמעו מטה ומי יעדה:

פסוק ו
והציל. מלשון הצלה או הוא מענין הפרשה, כמו (בראשית לא טז): אשר הציל אלהים:

פסוק ז
והכרתי והפלתי. תרגם יונתן: קשתיא וקלעיא:

פסוק ח
עם האבן. סמוך להאבן:
מדו לבושו. היא היא, וכפל המלה בשמות נרדפים, כמו (דניאל יב ב): אדמת עפר:
מצומדת. מחוברת, כמו (במדבר יט ט): צמיד פתיל:
בתערה. היא תיק החרב:

פסוק ט
ותוחז. מלשון אחוזה:

פסוק יב
המסלה. דרך הכבושה:

פסוק יג
הוגה. הוסר, כמו (ישעיהו כז ח): הגה ברוחו הקשה:

פסוק טו
ויצורו. מלשון מצור:

פסוק יח
התמו. מלשון תם והשלמה:

פסוק יט
תבלע. תשחית, כמו (שם כה ז): ובלע בהר הזה:

פסוק כ
חלילה. חולין וגנאי, וכפל המלה לרוב הזרות אצלו:

פסוק כב
ויפצו. ענין פזור:

פרק כא

פסוק ב
בקנאתו. ענין כעס, כמו (דברים לב כא): הם קנאני בלא אל:

פסוק ג
אכפר. ענין בטול הרוגז, כמו (בראשית לב כא): אכפרה פניו:

פסוק ה
דמה. חשב, כמו (שופטים כ ה): אותי דמו להרוג:
נשמדנו. מלשון השמדה וכליון:

פסוק ו
והוקענום. ענין תליה, כמו (במדבר כה ד): והוקע אותם לה':

פסוק ז
בינותם. כמו ביניהם:

פסוק ט
ויוקיעום. ותלאום:
שבעתים. מלשון שבע:

פסוק י
השק. יריעה עבה:

הצור. הסלע:
נתך. נשפך, כמו (שמות ט לג): ומטר לא נתך ארצה:
לנוח. רוצה לומר להתעכב:

פסוק יב
בעלי. אדוני:

פסוק יג
המוקעים. התלואים:

פסוק יד
בצלע. שם מקום:
ויעתר. ענין רצוי, כמו (בראשית כה כא): ויעתר לו ה':

פסוק טז
וישבי בנוב. כן היה שמו:
הרפה. הענקה, כמו (שם יד ה): ויכו את רפאים:
קינו. שם כלי זיין, ואין לו חבר:

פסוק יח
בגוב. הוא גזר האמור בדברי הימים (א כ ד):
סף. ובדברי הימים (שם) נאמר ספי, והוא הוא:

פסוק יט
יערי אורגים. כן שם אביו, ובדברי הימים (שם פסוק ה) נאמר בן יעיר, והוא הוא:
בית הלחמי. רוצה לומר הכה את בית הלחמי, והוא לחמי האמור בדברי הימים (שם):
את גלית. עם גלית, ורוצה לומר אף שהיה מלחמה עם גלית, לא יוכל לעזור לו, ובדברי הימים (שם) נאמר שהיה אחי גלית:
כמנור אורגים. תרגם יונתן: כאכסן דגרדאין, וכמו כן תרגם (שופטים טז יד): על יתד הארג, והוא העץ העגול שלפני האורג, יכרוך עליו חוטי השתי, ובמשנה יקראו כובד (שבת קיג א):

פסוק כ
מדון. מלשון מדה, ורוצה לומר בעל מדה גדולה, וכן (במדבר יג לב): אנשי מדות:

פסוק כא
ויחרף. ענין בזיון:

פרק כב

פסוק א
מכף. מיד:

פסוק ב
ומצודתי. מבצר חזק:
ומפלטי. מצילי, ואמר ילי', לתוספת ביאור:

פסוק ג
צורי. מלשון צור וסלע, וכפל דבריו במלות שונות כדרך השיר:
ומנוסי. מלשון ניסה ובריחה:
מחמס. הוא כענין גזל:

פסוק ה
אפפוני. סבבוני, כמו (תהלים מ יג): כי אפפו עלי:
משברי. מלשון שבר:
נחלי. מלשון חולי, כמו (נחום ג יט): נחלה מכתך:
יבעתוני. מלשון בעתה וחרדה:

פסוק ו
חבלי. מכאובי, כמו (הושע יג יג): חבלי יולדה:
קדמוני. באו לפני, כמו (מיכה ו ו): במה אקדם ה':

פסוק ח
ויתגעש. ענין התנודה והתנועה החזקה, כמו (ירמיהו מו ז): כנהרות יתגעשו מימיו:
ירגזו. יחרדו:

פסוק י
וערפל. כעין עב הענן:

פסוק יא
כרוב. מלאך ורבותינו ז"ל אמרו (חגיגה יג ב): כרביא, והוא התרגום של נער, כי דמות אדם להנה:
ויעף. ענין פריחה:

פסוק יב
וישת. ענין שימה, כמו (תהלים עג ט): שתו בשמים פיהם:

חשרת. ענין קשור, כמו (מלכים א ז לג): וחשוקיהם וחשוריהם:

פסוק יג
מנגה. ענין הארה וזריחה:

פסוק טו
ויהם. מלשון מהומה:

פסוק טז
אפיקי. כן יקרא המים הנגרים בחוזק ורודפים, וכן (איוב ו טו): כאפיק נחלים:
מנשמת. מלשון נשימה ונשיבת הפה:

פסוק יז
ימשני. ענין הוצאה, כמו (שמות ב י): מן המים משיתהו:

פסוק יח
אמצו. ענין חוזק:

פסוק יט
אידי. ענין מקרה רע, כמו (איוב לא ג): הלא איד לעול:
משען. ענין סעד:

פסוק כ
יחלצני. ענין הוצאה ושליפה, כמו (תהלים פא ח): בצרה קראת ואחלצך:

פסוק כא
יגמלני. מלשון גמול ותשלום שכר:
כבור. מלשון ברור ונקי:

פסוק כו
גבור. ענינו כמו גבר, וכן נאמר בתהלים (יח כו), והוא תרגום של איש:

פסוק כז
נבר תתבר. מלשון ברור ונקי:
עקש תתפל. ענין שניהם עקמימות, כמו (דברים לב ה): דור עקש ופתלתול, והוא בדרך ההופך:

פסוק כט
יגיה. מלשון נוגה ואורה:
חשכי. מלשון חושך:

פסוק ל
גדוד. צבאות עם:

אדלג. ענין קפיצה:

שור. ענין חומה, כמו (בראשית מט כב): בנות צעדה עלי שור:

פסוק לא
צרופה. מלשון צרוף וזקוק:

פסוק לב
מבלעדי. ענינו כמו זולת:

צור. ענין חוזק:

פסוק לג
מעוזי. מחזקי:

חיל. כח:

ויתר. ענין דלוג וקפיצה, כמו (חבקוק ג ו): ראה ויתר גוים:

פסוק לד
משוה. משים, כי 'וישם' (בראשית ד טו), תרגם אונקלוס ושוי:

במתי. ענין גבהות:

פסוק לה
ונחת. מלשון חתת ושבירה:

פסוק לו
וענתך. מלשון ענוה:

תרבני. מלשון רבוי:

פסוק לז
צעדי. פסיעותי, כמו (לעיל ו יג): ויהי כי צעדו:

מעדו. ענין החלקה והשמטה מן המקום, כמו (תהלים לז לא): לא תמעד אשוריו:

קרסולי. תרגום של 'כרעים' (ויקרא יא כא), הוא קרסולין:

פסוק לח
כלותם. מלשון כליון:

פסוק לט
ואמחצם. ענין הכאה ופציעה, כמו (תהלים קי ו): מחץ ראש:

פסוק מ
ותזרני. מלשון אזור וחגורה:
תכריע. ענין הנפילה על הכרעים:
קמי. האויבים הקמים עלי:

פסוק מא
תתה. נתת:
עורף. הוא אחורי הפנים:
ואצמיתם. ענין כריתה, כמו (שם קא ה): אותו אצמית:

פסוק מב
ישעו. ענין הפנה, כמו (ישעיהו וז ח): ולא ישעה אל המזבחות:
ענם. מלשון עניה ותשובה:

פסוק מג
ואשחקם. ענין כתישה, כמו (שמות ל לו): ושחקת ממנה הדק:
אדקם. מלשון דק:
ארקעם. ענין רדוד ושטיחה, כמו (שם לט ג): וירקעו את פחי הזהב:

פסוק מד
ותפלטני. ענין הצלה:

פסוק מה
יתכחשו. מלשון כחש ושקר:

פסוק מו
יבולו. ענין כמישה, כמו (ירמיהו ח יג): והעלה נבל:
ויחגרו. מלשון חגר ופסח:

פסוק מז
צורי. חזקי:

פסוק מח
ומוריד. מלשון ירידה:

פסוק מט
ומקמי. האויבים הקמים עלי:

פסוק נא
מגדול. מלשון גדול:

פרק כג

פסוק א
נאם. מענין אמירה ודבור:

הגבר. האיש:

על. למעלה, וכן (איוב לו לג): מקנה אף על עולה:

ונעים. ענין עריבות ומתיקות:

פסוק ב
ומלתו. ענין דבור, כמו (תהלים קלט ד): כי אין מלה בלשוני:

פסוק ד
עבות. עננים:

מנוגה. ענין הארה וזריחה:

דשא. חציר:

פסוק ה
ערוכה. ענין סדור:

חפץ. רצון:

פסוק ו
מנד. מלשון נדידה:

כלהם. מלשון כל:

פסוק ז
בשבת. ענין בטול, כמו (ישעיהו יד ד): שבת נוגש:

פסוק ח
השלשי. ענין גבורים ונכבדים, כמו (שמות יד ז): ושלשים על כלו, ונפלה מ״ם הרבים, וכן (מלכים ב יא ד): לכרי ולרצים ומשפטו: לכרים:

פסוק ט
בחרפם. מלשון חרפה ובזיון:

ויעלו. נסתלקו, כמו (איוב ה כו): כעלות גדיש:

פסוק י
יגעה. מלשון יגיעה ועייפות:

לפשט. ענין הסרת המלבוש:

פסוק יא
לחיה. רוצה לומר לעדה, וכן (תהלים סח יא): חיתך ישבו בה:
חלקת. אחוזת שדה:

פסוק טו
ויתאוה. מלשון תאוה וחשק:

פסוק טז
ויסך. מלשון נסך:

פסוק יז
ה'. כמו מה':

פסוק יח
עורר. מלשון התעוררות ותנועה:

פסוק יט
הכי. המלה ההיא עם ה"א התימה, מורה על אמתת הדבר:

פסוק כ
איש חי. איש מזורז, וכאשר יאמרו הבריות:

פסוק כא
בשבט. בשרביט:

פסוק כד
בית לחם. מבית לחם:

פרק כד

פסוק א
לחרות. מלשון חרון אף:
ויסת. מלשון הסתה:

פסוק ב
שוט. ענין ההליכה אנה ואנה, וכן (איוב א ז): משוט בארץ:
ופקדו. ענין מנין ומספר:

פסוק ד
לפני המלך. כמו מלפני המלך:

פסוק ה
הנחל. העמק:

פסוק ח
וישוטו. הלכו אנה ואנה:

פסוק י
אחרי כן. אחרי אשר, וכן (בראשית יט ח): כי על כן באו, ורוצה לומר על אשר באו:
נסכלתי. מלשון סכלות ושטות:

פסוק יב
נוטל עליך. משא עליך, וכן (משלי כז ג): ונטל החול:

פסוק יג
התבוא. בה"א השאלה:
נסך. תהיה נס ובורח:

פסוק יד
צר. מלשון צרה ודחק:

פסוק טו
מועד. זמן:

פסוק טז
וינחם. ענין הפוך מחשבה:
רב. ענינו כמו די, וכן (דברים ג כו): רב לך:
הרף. מלשון רפיון:

פסוק יז
העויתי. מלשון עון:

פסוק כ
וישקף. ענין הבטה וראיה:
עליו. סמוך לו:
אפיו. על פניו:

פסוק כא
ותעצר. ענין מניעה, וכן (שם יא יז): ועצר את השמים:

פסוק כב

והמרגים. הוא לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים, ובו דשים התבואה, וכן (ישעיהו מא טו): למורג חרוץ:

פסוק כד

מאותך. מאתך, וכן (יחזקאל ג כב): ושם אדבר אותך:

במחיר. ענין דמי הדבר וערכו, כמו (ישעיהו נה א): ובלא מחיר יין וחלב:

פסוק כה

ויעתר. נתרצה, כמו (בראשית כה כא): ויעתר לו ה':